

Sažetak

Boris Bakota, Pravni fakultet u Osijeku
 Jadranka Mlikota, Filozofski fakultet u Osijeku
 UDK 811.163.42, izvorni znanstveni rad
 primljen 9. siječnja 2012., prihvaćen za tisak 18. siječnja 2012.

Croatian Legal Terminology: the Issue of Justifiability of the More Recent Terminological Changes in Croatian Legislature

This paper brings a challenge – both from the linguistic point of view and from the point of view of the legal profession – of the justifiability of terminological changes in the new Criminal Procedure Act (Official Gazette 152/08) in which the Croatian term for investigating magistrate – *istražni sudac* (i.e. the construction: possessive adjective + noun) has been replaced with the term *sudac istrage* (i.e. with the construction: noun + noun in genitive). Such terminological change is being put into correlation with the tradition of Croatian legal terminology, as well as with modern terminological principles used as starting point in the creation of terms.

ZDRAVLJE I ZDRAVSTVO

Lana Hudeček, Milica Mihaljević

Problemiziranje novouspostavljenih imena Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta u medijima te traženje mišljenja jezičnih stručnjaka o tome bilo je povod da Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (koji je u medijima često bio preimenovan u Institut za jezik, Zavod za jezik, Hrvatski zavod za jezik, Institut za jezik i jezikoslovlje...) uputi pismo predsjedniku Vlade Zoranu Milanoviću u kojemu se govori o trima problemima koji su u tim napisima spomenuti. Ovdje donosimo dio toga pisma u kojemu dajemo svoje mišljenje o tim problemima.

Ministarstvo zdravlja ili Ministarstvo zdravstva

S obzirom na to da je *zdravlje* 'stanje organizma pri normalnome radu organa, dobro fizičko i psihičko stanje', a *zdravstvo* 'djelatnost koja se bavi zaštitom zdravlja i liječenjem bolesti' te da se ministarstvo nesumnjivo bavi djelatnošću, a ne stanjem organizma, smatramo da bi se ministarstvo trebalo zvati Ministarstvo zdravstva. Ime Ministarstvo zdravlja oblikovano je vjerojatno prema engleskome uzoru (*Ministry of Health*), ali se pritom ne uzima u obzir da u engleskome ne postoji jednorječna istovrijednica hrvatske riječi *zdravstvo* (*zdravstvo* se prevodi kao *health services*, *medical services*, *health care* i *health care industry*).

Ministarstvo za zdravstvo ili Ministarstvo zdravstva

S obzirom na to da je model imenovanja ministarstava *Ministarstvo + djelatnost kojom se ono bavi označena imenicom u genitivu* dosljedno proveden u imenima svih hrvatskih ministarstava (npr. Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo financija, Ministarstvo pravosuđa) i da je taj sustav potvrđen već dulje vrijeme te da nije u suprotnosti ni s jednim od pravila hrvatske standardnojezične sintakse, smatramo da ga ne treba mijenjati. Ne treba ga nikako mijenjati ni zbog toga što je u imenima nekih drugih institucija (instituta, zavoda i sl.) i njihovih dijelova (odjela, katedra i sl.), u kojima se uglavnom ističe predmet njihova bavljenja, uobičajena uporaba prijedloga *za* (npr. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Katedra za dijalektologiju itd.).

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta ili Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa

U hrvatskome jeziku supostoje istoznačne riječi *sport* i *šport*. Prema njemačkome i austrijskome izgovoru primili smo riječ *šport*. Poslije je iz engleskoga preuzeta i riječ *sport*. Neki priručnici hrvatskoga jezika te riječi normativno izjednačuju, dok drugi daju normativnu prednost riječi *šport*. Stoga smatramo da je nepotrebno riječ *šport* u imenu ministarstva zamijeniti riječju *sport*.

Nakon objave toga pisma u medijima, oglasio se ministar zdravlja te izjavio da bi u skladu s preporukom Instituta i *domovi zdravlja trebali biti preimenovani u domove zdravstva*. To je bio povod da Institut uputi HINI obavijest u kojoj se objašnjava da je ta analogija posve nevaljana stoga što je dom zdravlja dom u kojemu se vodi briga o zdravlju, a Ministarstvo zdravstva ministarstvo u kojemu se upravlja djelatnošću koja se bavi zaštitom zdravlja i liječenjem bolesti.

Pismo navodimo u cijelosti.

Ministarstvo zdravstva, ali domovi zdravlja

3. siječnja 2012. uputili smo otvoreno pismo predsjedniku Vlade Republike Hrvatske Zoranu Milanoviću u kojemu upozoravamo da s jezikoslovnoga gledišta nije opravdana promjena imena Ministarstva zdravstva u Ministarstvo zdravlja. S obzirom na to da se posljednjih dana u medijima često pojavljuje izjava ministra zdravlja da bi u skladu s tom primjedbom Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i domove zdravlja trebalo preimenovati u domove zdravstva, izjavljujemo sljedeće:

Naša se napomena odnosila na ime ministarstva. Ponavljamo da ime Ministarstvo zdravstva mnogo bolje odražava pravu djelatnost toga ministarstva te da riječ *zdravlje* znači 'stanje organizma pri normalnome radu organa, dobro fizičko i psihičko stanje', a *zdravstvo* 'djelatnost koja se bavi zaštitom zdravlja i liječenjem bolesti'. Kako se ministarstvo bavi djelatnošću, a ne stanjem, svakako bi bolje bilo da se zove Ministarstvo zdravstva. Pri toj svojoj napomeni ostajemo i dalje. Analogija prema kojoj bi i domove zdravlja trebalo preimenovati u domove zdravstva posve je neutemeljena i ni jednom se riječju ne spominje u našem pismu. Dom zdravlja dom je u kojemu se vodi briga o

zdravlju, a Ministarstvo zdravstva ministarstvo u kojemu se upravlja djelatnošću koja se bavi zaštitom zdravlja i liječenjem bolesti. To se može ovako oprimjeriti: ministra novinar može upitati kakve su promjene u zdravstvu (dakle u onoj djelatnosti kojom se ministarstvo bavi), a ne može ga upitati kakve su promjene u zdravlju. Dom zdravlja uspostavljen je prema modelu Kuća ljudskih prava, dom kulture, Kuća zelenog čaja, Kuća ljubavi. U pismu smo pojasnili model prema kojemu se uspostavljaju imena ministarstava kad god je to moguće, a koji se npr. odražava u uporabi imenica *gospodarstvo*, *znanost* (a ne *znanje*), *pravosuđe* (a ne *pravda*), *pomorstvo* (a ne *more*) u tim imenima. Analogija s nazivima Ministarstvo kulture – dom kulture ovdje ne stoji jer se od imenice *kultura* ne može izvesti druga imenica kojom bi se označavala djelatnost kao od imenice *zdravlje*. Dobro je dakle da se domovi zdravlja zovu domovima zdravlja, a u imenu ministarstva svakako bi, iz svih navedenih razloga, bilo bolje da stoji imenica *zdravstvo*.

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Budući da smatramo da bi raspravu iz medija (koja je često bila pregrijana i posve neutemeljena i u kojoj su se spominjale riječi kao *zrakomlat*, *koštovnik* i slične koje nikada nisu bile ozbiljni prijedlozi jezikoslovaca i koje nemaju nikave veze s temom o kojoj je riječ te se pojavljivali naslovi poput *Rat za jezik*) trebalo preseliti u stručne časopise, odlučile smo za časopis *Jezik* iscrpnije analizirati odnos između riječi *zdravlje* i *zdravstvo*.

I riječ *zdravlje* i riječ *zdravstvo* dobre su riječi u hrvatskome standardnom jeziku (u medijima je katkad isticano da se u imenima ministarstva ne upotrebljavaju hrvatske riječi, što Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje nikada nije rekao, ili nam je čak pojašnjeno da je razlika među njima samo semantička, što smo mi u svojem pismu i objašnjavali), ali se razlikuju svojim značenjem. Stoga smo značenje tih riječi provjerile u hrvatskim jednojezičnim rječnicima. Analizom smo obuhvatile i odnosni pridjev *zdravstveni*. Također napominjemo da to nije pravopisni problem kao što se to često u medijima navodilo te da nema nikakve veze s postojanjem više pravopisa (u medijima se spominjalo pet pravopisa iako postoje samo dvije pravopisne prakse), tj. među tim riječima posve je različit odnos od odnosa između riječi *greška* i *grješka* (tako je bilo pogrešno navedeno u medijima umjesto odnosa između riječi *pogreška* i *pogrješka*). *Pogreška* i *pogrješka* dva su načina pisanja iste riječi koje propisuju različiti pravopisi, a riječi *zdravlje* i *zdravstvo* dvije su dobre hrvatske riječi koje imaju različito značenje.

U Hrvatskome enciklopedijskom rječniku i u Anićevu rječniku te su riječi ovako određene:

zdravlje 1. dobro fizičko i psihičko stanje, 2. fizičko i psihičko stanje neke osobe, 3. dobro stanje općenito [*zdravlje nacije*; *dom zdravlja*; *pucati od zdravlja*; *škodljiv za zdravlje*] Δ **duševno zdravlje** *psih.* 1. sposobnost zrelog i prilagodljivog rješavanja životnih poteškoća 2. ravnomjerje između intelektualne i emocionalne inteligencije • **bože zdravlja!** 1. sve će biti dobro, samo neka bude zdravlja 2. samo nek budemo zdravi, pa će se sve

vidjeti; **u zdravlje** uobičajene riječi pri nazdravljanju; **za čije babe zdravlje?** za koga? zašto? ima li razloga za to? (o glupostima ili nepotrebnostima)

zdravstvo 1. djelatnost na zaštiti zdravlja i liječenju bolesti **2.** ukupnost ustanova i stručnjaka za tu djelatnost

zdravstveni koji se odnosi na zdravlje, održavanje zdravlja, liječenje i sl. [*zdravstveno osiguranje; dobro zdravstveno stanje*]

U Rječniku hrvatskoga jezika Leksikografskoga zavoda te su riječi ovako obrađene:

zdravlje stanje organizma pri normalnome radu njegovih organa: *tjelesno zdravlje, duševno zdravlje, biti u zdravlju, čuvati zdravlje* • **dom zdravlja** opća zdravstvena ustanova za preglede bolesnika s općim i specijalističkim ambulantama □ **Bože zdravlja!** Sve će biti dobro bude li zdravlja; *piti u čije zdravlje* željeti komu dobro zdravlje; *pucati od zdravlja* biti krepka zdravlja

zdravstvo jedna od temeljnih državnih služba koja se bavi istraživanjem bolesti, sprečavanjem i otkrivanjem bolesnih pojava u ljudi, liječenjem i rehabilitacijom bolesnika te gradnjom i organizacijom zdravstvenih ustanova: *raditi u zdravstvu, ministarstvo zdravstva*

zdravstveni 1. koji se odnosi na zdravstvo: *zdravstvena ustanova, zdravstveni radnik, zdravstvena služba* **2.** koji se odnosi na zdravlje: *zdravstveno stanje, zdravstvene smetnje*.

U Školskome rječniku hrvatskoga jezika koji je izrađen u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje, prošao recenzentski postupak te se očekuje njegovo skoro objavljivanje te su riječi ovako obrađene:

zdravlje stanje organizma pri normalnome radu organa, dobro fizičko i psihičko stanje: *čuvati zdravlje, duševno zdravlje, tjelesno zdravlje* • **pucati od zdravlja** biti potpuno zdrav, biti dobra zdravlja.

zdravstvo djelatnost koja se bavi zaštitom zdravlja i liječenjem bolesti: *raditi u zdravstvu, ministarstvo zdravstva*

zdravstveni¹ koji se odnosi na zdravstvo: *zdravstvena iskaznica, zdravstveno osiguranje*

zdravstveni² koji se odnosi na zdravlje: *zdravstveni problem*

Usporedbom navedenih priručnika možemo zaključiti da se svi priručnici slažu da riječi *zdravlje* i *zdravstvo* imaju različito značenje. *Zdravlje* je stanje, *zdravstvo* je djelatnost. Ministar može uvesti promjene u zdravstvu, a ne može uvesti promjene u zdravlju. Liječnik i medicinska sestra rade u zdravstvu, ali se mogu žaliti na svoje zdravlje i tada će otići u dom zdravlja ili u bolnicu.

Pridjev *zdravstveni* prema svim navedenim rječnicima osim Školskoga rječnika ima dva značenja te se može odnositi i na *zdravlje* i na *zdravstvo*. U Školskome rječniku dva su pridjeva *zdravstveni*, tj. riječ je o homonimnim natuknicama, tj. o dvama pridjevima od kojih je jedan izveden od imenice *zdravlje*, a drugi od imenice *zdravstvo*.

Pretraživanjem Hrvatskoga nacionalnog korpusa utvrdili smo da postoje ili su postojale ove ustanove: *Hrvatski zavod za javno **zdravstvo***, *Gradski ured za **zdravstvo***, *Odbor za **zdravstvo** i socijalnu skrb*, *ured za kulturu, **zdravstvo***, *rad i socijalnu skrb*, sada je uveden i sustav e-Zdravstvo (ispravnije bi bilo e-zdravstvo) te smo našli sljedeće kontekste uporabe riječi *zdravstvo*:

*Jelić je upozorio i da se smanjuju troškovi primarne zdravstvene zaštite, a povećavaju oni specijalistike i bolnica, što je suprotno težnji da se **zdravstvo** okrene obiteljskim liječnicima, a ne skupoj dijagnostici i još skupljim zahvatima; Budući da je zdravstveni doprinos smanjen za dva posto, dogovoreno je na razini Vlade da **zdravstvo** od 1. lipnja svakoga mjeseca od trošarina dobiva 70 do 90 milijuna kuna.; Britansko **zdravstvo** našlo se na udaru žestokih kritika zbog činjenice da je u liječničkim redovima tako dugo mogao neometano djelovati serijski ubojica. Shipman je i liječeni narkoman koji je sedamdesetih godina imao problema sa zdravstvenim vlastima zbog krađe droge.; Ako **zdravstvo** ne plati dugove za lijekove, u ljeto velike nestašice!; Vlada je snimila stanje i priprema nove mjere koje će osnažiti privredu, a time i **zdravstvo**, školstvo i socijalu.*

U svim bi navedenim primjerima bilo pogriješno riječ *zdravstvo* zamijeniti riječju *zdravlje*.

U pismu predsjedniku Vlade objašnjavamo da je ime Ministarstvo zdravlja vjerojatno oblikovano prema engleskome uzoru (*Ministry of Health*), ali da pritom nije uzeto u obzir da u engleskome ne postoji jednorječna istovrijednica hrvatske riječi *zdravstvo*. *Zdravstvo* se prema Bujasovu *Hrvatsko-engleskome rječniku* na engleski prevodi kao *health services*, *medical services*, *health care* i *health care industry*. Međutim, pogledamo li brojne englesko-hrvatske rječnike koji se nalaze na internetu, npr. na mrežnim adresama: <http://www.englesko.hrvatski-rjecnik.com>; <http://www.design-ers.net/> <http://www.online-rjecnik.com/englesko-hrvatski>, vidjet ćemo da se kao prijevod engleske riječi *health* uz hrvatsku riječ *zdravlje* navodi i *zdravstvo*.

U zaključku možemo reći da riječi *zdravlje* i *zdravstvo* imaju različito značenje. Nemoguće je provesti jednoznačno preslikavanje iz jezika u jezik (dakle, istu englesku riječ uvijek prevoditi istom hrvatskom riječju) kao što i unutar jezika nije uvijek moguće jednoznačno preslikavanje. Katkad imenica za djelatnost ne postoji (Ministarstvo kulture, Ministarstvo branitelja), i tada se upotrebljava ona koja postoji (isto vrijedi i za engleski jezik u kojemu ne postoji imenica koja bi označavala zdravstvenu djelatnost). U hrvatskome jeziku postoje dva različita pridjeva od kojih se jedan odnosi na *zdravlje*, a drugi na *zdravstvo*. Možemo imati *zdravstvene probleme* (probleme koji su povezani sa *zdravljem*) i biti *zdravstveni radnici* (radnici koji rade u *zdravstvu*). Dobro je dakle da se domovi zdravlja zovu domovima zdravlja jer su to domovi u koje idemo kako bismo se izliječili i postali zdravi, u njih idemo „po zdravlje“, a u imenu ministarstva svakako bi, iz svih navedenih razloga, bilo bolje da stoji imenica *zdravstvo*.

Sažetak

Lana Hudeček, Milica Mihaljević, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb

UDK 811.163.42, stručni rad

primljen 6. siječnja 2012., prihvaćen za tisak 18. siječnja 2012.

On Croatian Words *zdravlje*, *zdravstvo* and *zdravstveni*

In the paper the authors analyze the difference in meaning of the nouns *zdravlje* and *zdravstvo* using Croatian dictionaries and Croatian National Corpus and argue that the name of the ministry should be *Ministarstvo zdravstva* (Ministry of Health Care) and not *Ministarstvo zdravlja* (Ministry of Health) whereas a health centre should be called *dom zdravlja* and not *dom zdravstva*. They also show that there are two adjectives *zdravstveni*, one relating to the word *zdravlje* (health) and the other to the word *zdravstvo* (health care).

HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE DANAS: NORMATIVNI PRIJEVORI I POLITIČKA OSPORAVANJA

Nataša Bašić

snutkom hrvatske države 1991. i proglašenjem hrvatskoga jezika službenim na njezinu državnom teritoriju temeljem članka 12. Ustava Republike Hrvatske hrvatski je jezik nakon gotovo 80-godišnjega tvornoga i nominalnoga zatiranja u dvjema jugoslavenskim državama ustavnopravno vraćen samomu sebi i svojim govornicima.¹ Činilo se tada da je pred njime razdoblje pune i nesmetane cvatnje, a pred njegovim govornicima i proučavateljima blago otvoreno gradnji, a ne nerazumijevanju i prijevoru. Na žalost, posljednje je dvadesetljeće obilježeno mnogobrojnim nepotrebnim jezičnim i pravopisnim sukobima, koji su struci nanijeli veliku štetu. Ovdje će se ukratko raščlaniti uzroci tomu te pokazati što se događalo s hrvatskim jezikom i njegovim pravopisom posljednjih godina. Zanima me ponajprije kako se „vraćanje“ hrvatskoga hrvatskomu odrazilo u hrvatskih jezikoslovaca, a kako u hrvatskih govornika, te sukladno tomu kakva se jezična politika danas vodi u Hrvatskoj i tko su njezini glavni dionici. Na kraju će se iznijeti nekoliko napomena o mjestu koje danas ima hrvatski jezik u međunarodnoj slavistici te raspraviti koje su i kolike njegove mogućnosti da preživi politički motivirana osporavanja.

Hrvatska jezična i pravopisna norma kakvu danas poznajemo plod je višestoljetnoga povijesnoga razvitka u kojem nije bilo prevratničkih postupaka ni obrata sve do prijelaza iz 19. u 20. stoljeće, kada je naravni tijek prekinut u ime zamišljenoga političkoga zajedništva s jezično srodnim narodima u okružju. Tada je skupina hr-

---

¹ Čl. 12. stavak prvi: „U Republici Hrvatskoj u službenoj je uporabi hrvatski jezik i latinično pismo.“ (Ustav RH, 1999.: 29.)